

Molnár György, a színházi újíto

OROSZ TIMEA-GABRIELLA

magyartanár, Zilah, MA egyetemi hallgató,

Partiumi Keresztény Egyetem

orosz.timea@yahoo.com

Historically, the Hungarian theaters in Romania were never completely autonomous institutions without external pressure. As a result, due to the constant influence of social perception, press criticism, and politics, the success stories of well-known theater figures have always been determined externally. With my research, I would like to draw attention to the theater performer György Molnár, a minor director in the history of theater even though he reformed the theater life in Kolozsvár, and his efforts laid the foundation for modern playing.

Keywords: theater, Buda People`s Theater, National Theater of Kolozsvár, director, concept, visuals, effects, community theater, modern playing

A romániai magyar színházak történetileg sosem voltak teljesen autonóm, külső nyomás nélküli intézmények. Ennek következtében a társadalmi megítélés, a sajtókritika, a politika állandó hatása miatt a közismert színházi alakok sikertörténetét mindig külsőleg határozták meg. Kutatásommal fel kívánom hívni a figyelmet Molnár György színművészre, aki a színháztörténetben zárójeles rendező, annak ellenére, hogy megreformálta a kolozsvári színi életet, törekvései pedig megalapozták a napjainkban ismert modern színjátszást.

Kulcsszavak: színház, Budai Népszínház, Kolozsvári Nemzeti Színház, rendező, koncepció, látványelemek, effektusok, közösségsszínház, modern színjátszás

Bevezetés

Molnár György egy háttérbe szorított, de annál inkább erős koncepciókkal rendelkező művezetőnek tekinthető a magyar színházi világban, akinek a nevéhez kapcsolódik a látványos színpadi produkció megteremtése és meghonosítása a magyar színpadokon (M. Császár 1964). A kiemelkedő színházi egyéniség vidéki és fővárosi színpadokon is megfordult tevékeny évei során, amelyek közül számos esetben sajátos koncepcióival gazdagította a színházak művészeti értékét. Színházi meglátásai gazdagítása érdekében párizsi utat tett, amely során felmérte a nyugati színpadok világát és ezzel később

elősegítette a francia romantika meghonosítását a magyar színpadokon is. Számára az előadások színvonalának emelése a színpadi effektusokban rejlett, amelyeket profi módon elsajátított és megvalósított művezetősége alatt (M. Császár 1964). Megtanult bánni a fénnel, a tűzzel, a gőzzel, a tömegek színpadi mozgatásának művészetét elsajátította, illetve inspirálódott a nyugati reklámtechnikákból és mindezeket megkísérelte átültetni a magyar színházi kultúrába. Munkássága során eredetiségre törekedett, amely miatt több oldalból is elismerést kapott, azonban újszerű koncepciói gyakran meghökkenést, ritkább esetben pedig félreértést és elutasítást eredményeztek.

Molnár György a Népszínháznál

A Nagyváradon született Molnár György Kaczvinszky társulatának tagjaként ismerkedett meg a színészettel, majd vendégszerepelt, később vidéki színházak művezetőjeként próbálkozott meg elsőként a színházi rendezés problémáival (Ferenczi 1897). A látványos produkciók sikerének gondolata már a vidéki színházaknál megfogalmazódott számára, ahol a rendezésben elsősorban a látvány kiemelésére törekedett, amellyel sikereket ért el a színpadon. Egyszerre nevelte színészeit és a közönségét, amellyel előkészítette magának a saját színházi ideálját, amely szerint a színészeknek érteniük és helyesen megvalósítaniuk kell a művezető koncepcióit, illetve a közönség szociálisan fejlett kell legyen a komolyabb műfajok befogadására a színházi kultúra megszilárdításának érdekében (M. Császár 1964). Ennek elősegítésére komolyabb műfajokat kezdett el beemelni a vidéki színpadokra, illetve támogatta a fiatal közönség színházi érdeklődését azzal, hogy kedvezményes jegyeket biztosított számukra, ahogyan ezt a debreceni diákság esetében is megtette. Molnár György munkássága során a közönséggel ápolt viszony meghatározó volt, hiszen a művezető tisztában volt azzal, hogy az ideális színházi légkör megteremtése érdekében szükséges egy megfelelően művelt közönség, amely érdeklődésének fenntartása a színház egyik legfontosabb dolga. Molnár tisztában volt azzal, hogy a színház és a közönség kölcsönösen szükségesek egymásnak és ennek a kapcsolatnak a megszilárdítását tűzte ki célul minden színháznál, ahol megfordult. A vidéki színházak mellett Molnár a Budai Színkörben is vendégszerepelt. Ebben a periódusban megfogalmazódott benne a fővárosi munkás- és iparososztály meghódításának ötlete, amelyhez külön színházat képzelt el. Elgondolását támogatta a budai tanács, így színházat építettek számára. A Budai Népszínház 1861. szeptember 14-én nyílt meg, Molnár György igazgatása alatt, amely már a megnyitástól kezdve hirdette, hogy „díjmentes népelőadásokat” rendez a fizetni képtelenek számára (Ferenczi 1897).

Ebben az időben megfigyelhető, ahogyan az elit és a minőségi színházi kultúrák eltávolodtak egymástól, amelyben Magyarországon Molnár

Györgynek nagy szerepe volt. A Nemzeti Színház ekkor inkább az elit színházi kultúra része volt, ezzel szemben Molnár a minőségi színházat akarta megvalósítani a Népszínházban, amely bárki számára elérhetőként reklámozta magát. Molnár itt közönségcsalogató technikákhoz is folyamodott, amelyek közül az egyik leglátványosabb a plakátolás volt. Ezt célzottan alkalmazta, tudatosan olyan helyekre helyezte reklámjait, ahol nem lehetett ezeket kikerülni. Többek között az egyik ilyen helyszín a Zugliget volt, ahol a *Bem apó* című látványos előadást hirdette (Hazánk s a Külföld, 1868. augusztus 20). Hatalmas reklámforrást nyújtott még Molnárnak és a Budai Népszínháznak a helyi sajtó, főként a *Színházi Látcső*, amely gyakran megelőlegezte a színpadra kerülő előadásokat és az addig még nem látott látványelemeket. A tömegszínház megvalósításának elősegítésére alkalmazott plakátokat a *Fővárosi Lapok* ezzel szemben *patetikus falragaszként* értelmezte, amely mutatja, hogy a friss színházigazgató koncepciói megosztották a sajtós véleményeket (Fővárosi Lapok, 1864. október 20).

Molnár Györgynek már ebben az időszakban határozott véleménye volt a tömegszínházról, amelyet megkísérelt megvalósítani a Budai Népszínház keretein belül, azonban itt a színház szerkezete nem nyújtott túl sok lehetőséget. Molnár koncepciójában a színház területileg legnagyobb része a nézőket illette, amelyen belül pedig számos kényelmes ülőhelyet képzelt, a karzatot emeletesre tervezte volna, páholy helyett pedig karszékkal ellátott erkélyszerű helyiségeket ajánlott. Az ülőhelyek kérdésében határozott véleménnyel látta el a frissen épülő színházat, emellett kitért arra is, hogy az addig jellemző állóhelyek helyett a zártszékek mögötti részt *kitömött keskeny padokkal* kellene kitölteni annak érdekében, hogy a nézők nyugodtabban élvezhessék az előadásokat (Színházi Látcső, 1863. szeptember 13). Megjegyzéseivel egy minőségi színházi élet alapjait vezette be, amely ideális esetben jelentős bejövételt biztosítana a színháznak, színvonalas szórakozást a közönségnek.

Molnár György változtatási javaslatai a Budai Népszínháznál 1863-ban mutatkoztak meg, amikor a művezető által megszerzett újszerű gépezetek mellett a nézőtér átalakítását is megvalósították. Az ülőhelyeket célszerűen átrendezték, illetve új bejáratokat is nyitottak a közönség kényelme érdekében (Színházi Látcső, 1863. december 12). Molnár tömegszínházi ideálja emellett más szempontokban is megmutatkozott. A sajtós források alapján Molnár törekvései egy vonzó színházi ideált mutatnak, amely eltávolodott az elit színházi kultúrától, így egyfajta hasadást is jeleznek a korban a két létező magyar színház között. Míg eleinte a Budai Népszínház a Nemzeti színházi repertoárt adta, később hetente több új darabot vitt színpadra. Az újdonságok nem vonzották eléggé a közönséget, így Molnár elkezdte beemlni a Párizsban látott látványos darabokat, amelyekre ilyen formában eddig nem volt példa magyar színpadokon. A látványos darabokkal Molnár teltházakat

ért el, és ezeket mindaddig adatta, amíg volt rá közönség (Pesti Napló, 1864. május 26). Amellett, hogy megmutatta a magyar közönségnek a színpadi látványosságokat, meg is tanította őket arra, hogy hogyan nézzék és élvezzék ezeket. Gyakran legitimálnia kellett saját újdonságait, amelyet a fizika segítségével tett meg, és amelyre a sajtó által nyújtott teret használta fel. Molnár tudományos bemutatóként írta le saját színpadra kerülő darabjait, amelyekkel a látványszínházi koncepciójának megvalósítását erősítette (M. Császár 1964).

Molnár a sajtón keresztül értesítette a közönségét a soron következő színpadi effektusokról, amelyek között tudományos szempontból is kiemelkedők, de ugyanakkor kellően látványosak is szerepeltek: „villám leütése egy élő alakba, nap és holdnak csaknem a természetes hűségig való feltüntetés(e)” (Színházi Látcső, 1863. július 18). A reklámozott mutatókat a megszerzett gépezettel kívánta előállítani, amellyel „a csoportozatok, vidékek alakzatai is eszközöltethetők, amik a háttéri nagyobb díszletek költséges festetését, kiállítását nélkülözhetővé teszik, s a közönségnek a legszebb hatású kellemes látványt szolgálnak”, ahogyan ezt Molnár említette (Színházi Látcső, 1863. július 18). Az igazgató gépészt is szerződtetett a gépezet mellé, amelynek a segítségével szellemalakokat ígért a Népszínház közönségének. A szóban forgó gépezet a *camera obscura* volt, amelynek segítségével vetített látványt idéztek a nézők elé (Pesti Napló, 1863. augusztus 13). A mesterséges látvány kezdetben a szemfényvesztés keretein belül vált ismertté, majd lassan beépült a kőszínházak világába. Molnár György látványos tömegszínházi ideáljának tehát legnagyobb problémája és szerencsétlensége az volt, hogy a magyar közvélemény még nem ismerte a nyugati polgári ízlést, így a művezető hiába próbálkozott meg az illuzionista színpad felé vezető technikákkal (M. Császár 1964).

Molnár György, a színházi újíto Kolozsváron

A népszínházi és fővárosi időszakot lezárva, Molnár Kolozsváron folytatta művezetői tevékenységét, ahol szintén megpróbálkozott az eddig szemléltetett koncepciókkal. Molnár György 1879 májusától 1880 májusáig művezetője volt a kolozsvári színháznak. Ezen időszak alatt szorgalmasan dolgozott saját elképzeléseinek megvalósításán, amelyek olykor újszerűnek tűnhettek a kolozsvári társadalomnak, de főként a sajtónak. A művezető megjelenésétől kezdve követhető a róla szóló sajtós visszhang, amely szemlélteti Molnár változtatásait és azok következményeit a színházi rendszerben. A cikkek betekintést engednek a koncepciózus művezető elképzeléseibe a színházi szerepekről, a munkaidőről, a színház irányításáról, illetve megfigyelhető a művezető színházi szerepeinek különválása. Molnár György törekvései értelmezhetőek egyfajta professzionalizációs folyamat lehetőségeként a kolozsvári színi életben, amelyek újszerű hatást gyakoroltak a közösségre.

A magát *vándor tragikusnak* nevező Molnár György a kolozsvári szerződésével változatos élmények elé nézett. (Szász 1930). Az 1879 telén ötször vendégként fellépő színész májustól a Kolozsvári Nemzeti Színház művezetőjeként mutatkozott be a színházi közösség előtt, biztatást kapva a háttérből. Molnár színészként korábban is fellépett már Kolozsváron, azonban az 1879-es évi vendégszereplései azok, amelyek meghatározták, hogy milyen jövő várt rá Kolozsváron. Benedek József, kolozsvári színház addigi vezetőjének keze alatt hanyatlott a színház, így ebből a helyzetből kifolyólag feltételezhető, hogy Molnár meghívása tudatosan előkészítette a színház következő művezetőjének helyét (Szász 1930). A meghívás elfogadásának és a szereplésnek két oka volt: megmutatni magát, illetve előkészülni a művezetőségre (Ferenczi 1897).

A „Benedeknél már látott feltételekkel” hívta a hármass igazgatóság a színészt, azonban Molnár György határozott koncepciókkal és elvárásokkal vette kezébe a kolozsvári színügyet 1879 májusában. Az előző években komoly gondok voltak pénzügyileg az igazgatásban, melyet a nézők hiánya okozott legtöbb esetben (Ferenczi 1897). Molnár új értelemben kívánta betölteni ezt a szerepet, s annak ellenére, hogy nem az igazgatóság tagja, mégis teljes ráhatást kívánt magának a színház irányításában. Saját koncepciójában a színház minden embere, köztük az igazgatóság is a művezető alárendeltjeként foglalt helyet (Magyar Polgár, 1879. május 3). Kezdetekben a színház nem kifogásolta Molnár radikálisnak tekinthető, újszerű elvárásait, azonban a későbbiekben problémákba ütközött a művezető az igazgatóság, de főként a sajtó irányából. Az adminisztratív elgondolások mellett a művezető újításokat vezetett be a színház belső köreiben, amelyek egyfajta professzionalizációs fordulat lehetőségét mutatták a kolozsvári színi életben.

A művezető az idény megkezdése előtt három hónapig tanulmányozta a színház lehetőségeit, majd pedig színitársulatóval nekilátott a kolozsvári közönség szórakoztatásához és neveléséhez (Magyar Polgár, 1879. május 6). A társulatot újjászervezte, s ez azzal járt, hogy megvált Szacsavay Imre, Boér Emma, Gerő Lilla, Hunyadi Margit színészeketől, illetve újakat alkalmazott Gyenes László, Boránd Gyula, Kéler Ilona és Ramazatter Jolán személyében. A közvélemény nem nézte jó szemmel ezeket a változásokat (Szász 1930). Ennek ellenére azonban az új színészek között voltak tehetségesek, közönségsikert aratók (Magyar Polgár, 1879. május 13, 16, november 26). A nyári idény megkezdése előtti lázas készülődések, a reggeltől estig tartó próbák mutatták, hogy Molnár komoly szándéka volt a színház talpra állítása. A művezető törekvéseiről a sajtó ekképp számolt be: „megkövetelte a legnagyobb pontosságot és szorgalmat, s úgy látszik mindenben maga jár elől a jó példával” (Magyar Polgár, 1879. május 3). Amint később kiderült, nem minden színész volt képes lépést tartani a művezetővel, egyeseknek gondot okozott a rengeteg próba.

Ezek gyakran reggel nyolckor kezdődtek, amely újszerűnek tűnhetett a színészek számára (Szász 1930). A sajtó szerint Molnár pihenés nélkül tartotta színpadon a színészeit, emiatt pedig nehézségek léptek fel az előadás során: „Minden nap játszani, minden nap három-négy öltözekről gondoskodni, egész nap próbákon lenni, s még előre is tanulni a lehetetlenségek közé tartozik” (Magyar Polgár, 1879. május 13). Az adatok kapcsán értelmezhető Molnár törekvése úgy, mint a munkanap fogalmának újragondolása, illetve a színészi hivatás professzióként való értelmezése. A komoly elképzelések kiterjedtek a gazdasági irányítás mellett a művészeti vezetésre is. Tekintettel arra, hogy Molnár György maga színészként is működött, saját meglátásait nem csak az előadásra, hanem a színészek játékára is alkalmazni próbálta. Tanulmányokat írt, főként shakespeare-i darabok színpadi reprezentációjával kapcsolatban, amelyekben részletesen kitért a színészi játékra is.

Molnár György színészi pályája során többször történt utalás a színpadi tragikus helyzetek komikussá tételére, amely helyzetek legtöbbször a színész éles felkiáltásaiból vagy mozdulataiból fakadtak. Lear király szerepében szintén ez a vád érte Molnárt, akinek játékát a sajtó *megható és burleszk komikum* vegyületeként jellemzett (Magyar Polgár, 1879. január 10). Molière szerepében újabb, később a sajtóban visszatérő problémák domborodtak ki a színészi játékból. Molnár György játékára számos negatív megjegyzés érkezett a sajtóból, amelyek általában a szenvedély kimutatásának hiányára, vagy ennek a rossz interpretálására irányultak: „Molnárnál a részletekkel való bíbelődésben elvész az *egésznek* kellő kidomborítása. És ahelyett, hogy szabad folyást engedjen érzelmeinek (...) bilincset ver a szívére, s pótolja az igazi szenvedélyt külső akcióval.”, „Molnártól senki se tagadhatja el, hogy modorosságai dacára tehetséges, ügyes *színész*, – de nem tud, vagy nem akar ember lenni a színpadon. Eddig bemutatott alakításaiban minden egyebet fölfedezhettünk, de hiányzott belőlük – a hús és vér. Mintha erőszakosan tartaná távol magától a való szenvedélyt; egészen érzéketlen, s így mi természetesebb annál, hogy foglalkoztathatja ugyan átgondolt játékaival elménket, de nem bírja fölmelegíteni nézőit” (Magyar Polgár, 1879. január 12). A helyi sajtótól érkező megjegyzések azonban talán nem alkalmasak Molnár színészi játékának valós meghatározására, inkább úgy érdemesek a vizsgálatra, mint a színész komoly értelmezésekkel megelőzött saját interpretációjának a sajtó szemszögéből vett félreértelmezései az adott korban. A sajtó megjegyzéseiből arra lehet tehát következtetni, hogy Molnár György koncepciója nemcsak a színpadon kívülre, hanem a színpadi játékra is kiterjedt, amelyet elsőként saját játékán, majd a színészek játékán is fel lehetett ismerni. Annak érdekében, hogy megmutassa szakértelmét a színészet terén, Shakespeare-tanulmányokkal állt elő, amelyekben megfogalmazta, hogy hogyan kellene előadni bizonyos szerepeket a színpadon, illetve szakmai víziója kiterjedt a díszletre és a kellékekre is. A

szakemberi pozíció Molnár esetében művészeti és technikai szerepekre egyszerre vonatkozott, amelyekben saját törvényszerűségeit próbálta betartatni, amelyek újszerűnek és tarthatatlannak tűntek a közvélemény, de inkább a kolozsvári sajtó szemében.

A művezető saját koncepciójában az általa betöltött pozíció volt a legfontosabb a színház belső körében, hiszen ő volt az, aki megszabta a színpadra kerülő előadásokat, ezeknek rendezését, díszletét, színészeit, a színészek játékát, illetve saját feladatának tartotta a közönséggel való dialógust is, amelyet látványos színpadi elemeken és reklámokon keresztül kísérelt meg. A színház keretein kívülre is tervei voltak, főként Nagyvárad irányában. Júliusban a művezető a színházak egyesülésének tervét tárta a közösség elé, amelyet azzal indokolt, hogy a nagyváradi közösség óhajtott a kolozsvári társulatot. Ötletét gazdasági számítások előzték meg, amelyek arra alapoztak, hogy anyagilag a társulat profitálna abból, ha a Kolozsváron télen előadott darabokat Váradra vinnék a nyári szezonra. A szövetkezés egyik feltétele volt azonban, hogy Nagyvárad tudja befogadni a színészeket, amelyhez szükség volt egy nyári színházra. Molnár számos indokkal állt elő célja eléréséhez, azonban érvelése nagy mértékben a közönség óhajaira támaszkodott, amit a kolozsvári sajtó tagadott. A *Magyar Polgár* szerint a kolozsvári színház igazgatósága egyáltalán nem támogatta Molnár ötletét (*Magyar Polgár*, 1879. július 18)

A művezető felsorolt törekvései azt szemléltették, hogy célja a színház intézményének megszilárdítása volt, a színházi előadások állandóvá tétele, azonban az egyesülés kérdése miatt úgy tűnhetett, hogy ellent mond saját koncepciójának, hiszen azzal, hogy a kolozsvári színi társulatot nyaranta Nagyváradra utaztatta volna minden kellekkel együtt, veszített volna a társulat az egységességből. Az igazgatóság a háttérből, a sajtó egy része pedig nyilvánosan akadályozta az egyesülést, sőt, ez utóbbi egyenesen humbugnak tekintette a művezető állításait. Molnárnak nem sikerül tehát megvalósítania az egyesülést, ahogyan ez korábban sem valósult meg a két város közt.

A kolozsvári színháztól való megválás után Molnár nem vállalt többet művezetői pozíciót, a lemondása után kiadott kötetében pedig a következőt fogalmazta meg: „[s]zomorú igazság az, hogy a színművészetnél mindenki boldogulhat, csak a színész nem; mindenki meggazdagodhatik, - még az utolsó kellekes is, csak a művész, a színpad munkása végzi koldusboton” (Molnár 1880). Molnár György, saját elmondásában csak lemondása után szembesült több olyan szomorú ténnyel a kolozsvári színház lehetőségeivel kapcsolatban, amelyek miatt úgy érezte, hogy a színházi fejlődést megakasztotta a vezetőség és az egyéb alkalmazottak pénzhétsége. A művezetői pozíció elfoglalásakor megfogalmazott szerződés, amelyet az igazgatóság elfogadott, az említett folyamaton keresztül fokozatosan veszített erejéből. Mindez a sajtóban a

művezető hibájaként jelent meg, azonban Molnár másképp utalt erre vissza 1880-ban: „Mit várhatni egy intézet élén olyan igazgatóságtól, mely a szerződést sem tiszteli, tartja meg? Utat nyit a visszaéléseknek, vérszemet ad másoknak is így tenni és alkalmat szolgáltat az ellenőrködés kijátszására” (Molnár 1880). Saját elképzeléseinek lehetetlenségét a kolozsvári színpadon tehát az eleve rosszul működő színházi rendszernek tulajdonította, amely abban az időben nem adott lehetőséget a színészet professzióként való stabilizálására, illetve a művezetői pozíció autonóm szakemberi betöltésére. Emellett Molnár megjegyzést tett a művészi meglátás háttérbe szorulására a színháznál: „A mint az igazgatóságok váltakoztak, úgy jöttek-mentek az intézet tagjai és a szervezéseknél nem a művészi, hanem a személyi érdekek (gyakran immoralis tekintete) játszották a főszerepet” (Molnár 1880). Molnár felismerte tehát a színházak hibáit, ahogyan azt már korábban megfogalmazta a bécsi színházak kapcsán is: „Így nem teremhet igazi költő és művész, mert kénytelenek a piacra dolgozni, holott épp ennek megakadályozására van hivatva minden nagyobb subventionált műintézet” (Molnár 1879). Molnár elképzelésében tehát a művészet és annak reprezentálása fontosabb szerepet játszott, mint a piaci igények kielégítése.

Molnár György tehát színházi újítként is felfogható a kolozsvári színi életben, akinek a szerződtetését és szakmai működését, majd pedig távozását is nagyban befolyásolta a helyi sajtó. A koncepciózus művezető tudatosan építette a kolozsvári színi kultúrát, megpróbálta megreformálni a színházi szerepeket.

A látványos közönségszínház Molnár György szemléletében

Az én búcsúm Kolozsvártól című munkájában Molnár megfogalmazta, hogy a közönség színházi igénye megváltozott az évek során, amelynek következménye, hogy a színház pozíciójának is követnie kellene az elvárásokat. Saját koncepciójában a színháznak meghatározott helye volt az adott városban. Szerinte a színháznak központban kell állnia, hiszen így tudja betölteni a közösségformáló szerepét. Véleménye szerint azok a színházak, amelyek központban állnak, kevesebb deficitessel rendelkezik (Molnár 1880). Saját tapasztalataiból már ismerte, hogy mekkora szerepet játszik a színház megközelíthetősége, hiszen korábban a Budai Népszínház emiatt is szűkölködött nézőkben. A színház látványos, kikerülhetetlen jellegét a figyelemfelkeltő reklámokkal, az összetartozást pedig a nézőtéri élménnyel kísérte meg erősíteni. Művezetőként a francia színpadok látványos rendezési és színpadképeit imitálta Kolozsváron is, ahogyan korábban a Budai Népszínháznál, és ennek részeként a színes díszleteket, a tömeget, a folyamatos mozgást valósította meg a színpadon.

Molnár György 1879-es korai fellépéseiben már megkísérelte megmutatni saját koncepcióit Kolozsváron. A *Lear király* januári előadás rendezése dicséretet kapott, kitérve a helyes csoportozatok és a színpadi folytonos életre (Magyar Polgár, 1879. január 10). A nagyobb csoportok megmozgatása Molnár György erőssége volt, azonban a kolozsvári színpadon nem csak ezt kívánta megmutatni. Saját koncepciójában a darab atmoszféráját is meg kell teremtenie egy rendezőnek, ahogyan erre utal a *Lear király tragédiája és előadásáról* című munkájában is: „A mi művészetünk nehéz feladata az is, hogy amikor a drámai műtárgyat földolgozzuk és szépségben, igazságban eszményítve, az élet valósága szerint tökélyes illúzióval előállítani igyekezzünk, egyszersmind a műtárgy idejét és korát, hogy úgy mondjam: levegőjét is a közönség szeme elé kell varázsolnunk” (Molnár 1885). Saját megjegyzéséből megfigyelhető tehát, hogy mekkora szerepet tulajdonított a darab művészi értékének megőrzése mellett a színpadi reprezentációnak is. Számára „[a] színpad elnevezés maga-magát kifejezi, és azt jelenti, hogy az életet a maga valóságában csak az illúzió és valószínűség határa közt és nem a vastag természetességével állítja elő, s hogy a színpadon a szép érzést sértő durva cselekvényeket a *szceneria segítségével* ki kell simítani”, tehát a színpad képes lehet változtatni a darab megítélésén Molnár szemszögéből nézve (Molnár 1885).

Tekintettel arra, hogy a díszlet, illetve a kolozsvári színpad lehetőségei nem engedtek meg bármit, amit a művezető elképzelt, egyszerűbb technikákhoz kellett fordulnia, illetve más közönségcsalogató elemekkel kellett előállnia. Próbálkozásai azonban gyakran nem érték el az a célt, amit előzetesen elképzelt a rendező. A sajtó alapján a rendező próbálkozásai a színpad dinamikájának megteremtésére túl újszerűnek, vagy akár egyenesen feleslegesnek tűnhettek az ehhez nem szokott közönségnek: „A nyári színpad elég mély, nincs a rendező kényszerítve, hogy a díszletekből közlekedési akadályokat rakjon az előadás elé” (Magyar Polgár, 1879. május 23). Korábban hasonló interpretációk érkeztek a fővárosi sajtó irányából is. Molnár meglátása azonban ezzel ellentétes volt, hiszen ahogy megfogalmazta saját munkájában, a kolozsvári színpad szerkezete idejétmúlt, nem volt alkalmas a friss, nyugati színházakból inspirált technikák alkalmazására. A világítás szintén szegényes volt, amely szerinte nagyban korlátozta a jól kigondolt darabok, illetve a színészi arcjáték megvalósítását (Molnár 1880). A *Csók* című színdarab díszletleírása jól szemléltetheti Molnár György elképzelését a színpadi dimenziók megteremtéséről: „a lyukas kerti függönyön bevilágít a színpad kapujának szomorúfényű gázlámpája; a kerti lakra rá volt téve egy ablak, mely pusztai vidéken derengő hajnalt ábrázol, s voltaképp arra van szánva, hogy a színpadról *kifelé* szolgáljon egy nappali tájra, s nem *befelé* egy sötét szobába; a holdvilág füstölgött és mikor srófolták, maga is beleszólt az előadásba, -ami emelte az illúziót s a közönséget nagyon mulattatta” (Magyar Polgár, 1879. novem-

ber 28). Megpróbálta tehát a látványt irányítani úgy, hogy közben időt, teret és dimenziót is megjelenített a színpadon.

Molnár megpróbálkozott a fények és a füst irányításával is a kolozsvári színpadon. A *III. Richárd* előadásról írt *Richárd a katasztrófában* című tanulmányában részletesen megfogalmazta koncepcióját a színpadi látványelemek felhasználásával kapcsolatban (Magyar Polgár, 1879. január 15). Ebben a tanulmányban Richárd egy álomképét részletezte, magyarázva, hogy hogyan kell megjeleníteni hasonlót. Az árnyak helyes szemléltetésére a rendező a Budai Népszínház számára korábban megszerzett *kicsi gőzt fejtő gépet* ajánlotta, amely szerint a műintézeteknek rendelkezésükre kellene álljon (Magyar Polgár, 1879. január 16). Mivel ezzel nem rendelkezett a kolozsvári színház, ezért kénytelen volt gázlámpára, mécsekre és a görögtűzre szűkíteni a látványt.

A *Samyl* augusztusi előadásában Molnár egyik hatalmas színházi „fegyverét”, a görögtűzet hívta a színpadra egy csataképlet megidézésére. A korábban számos alkalommal felhasznált színpadi fogást ezúttal kisebb alkalmatlanság követte, a tűz fényére ugyanis megjelent a tűzoltó-laktanyai őrség fecskendőikkel (Magyar Polgár, 1879. augusztus 7). Néhány előadással később Molnár újabb látványos jelenete vallott kudarcot. Az *I. István király* színlapon megelőlegezett vízió, szintén görögtűzzel megoldott jelenete nem nyert el teljes sikert (Magyar Polgár, 1879. augusztus 22). Molnár látványos elképzelései nem feltétlenül kaptak pozitív visszajelzést Kolozsváron, tekintettel a közönség modern koncepcióktól való távolságára. Ezek az újítások anyagi megterhelést jelentettek, a repertoár pedig nem hozta a kellő érdeklődést és anyagi támogatást a színháznak a sajtó szerint (Magyar Polgár, 1879. november 9). A művezető azonban lemondása után úgy említette a felmerült pénzügyi gondokat, mint irányított, kitervelt fogások, amelyek a színház lehetőségeit szűkítették. Molnár szerint a kolozsvári színház alkalmazottjai meglopták a színházat az ingyen bérletek osztogatásával, amelyek ára a színpadi élményt biztosító díszletre, látványelemekre kellett volna forduljon (Molnár 1885). A kolozsvári színháznak nem voltak meg a kellő alap díszletelemei, amelyek egy színvonalas előadás hozzátartozói lehettek volna. Szintén hiányos volt a ruhatár, valamint a már említett világítás bővítésére sem volt anyagi keret. Molnárnak a színpadi látvány, a dinamika és dimenziók megteremtése érdekében díszletbeli újításokat kellett alkalmaznia, amelyek erősen limitáltak voltak a színház rossz körülményei miatt.

A *Legújabb botrány* című előadás a novemberi hónap egy sikerének volt tekinthető, habár kevés közönség előtt eljátszott darab volt. A színdarab egy kiemelkedő részletévé vált a díszletbe beemelt zongora, amely addig csak papíron szerepelt a színpadon: „Ritka jelenetet látniuk tegnap színpadunkon, — az első felvonásban a zongora jelenetben, mind Farkas Irma asszony, mind Ramazetter Jolán kisasszony, hogy úgy mondjam: *‘sajátkezűleg’* zongoráztak,

— szépen, gyönyörűen, a zongora zongora volt, nem vászonra festve, a függöny mögött senki sem elrejtve” (Magyar Polgár, 1879. november 23). A díszletet valós zongorával való helyettesítése elérte a megcélzott meghökkenést a kolozsvári közönség és sajtó részéről, hiszen a valódi zongora nem megszokott színpadi elemnek bizonyult. A díszletbe való bevonása Molnár György sikeres újításának tekinthető a kolozsvári színpadon. Az ezt követő *Misanthrope* című előadás azonban negatív díszletkritikát kapott: „A színpad díszletei és *díszítései* olyan zavaros egyveleget mutattak, melyben a XVII. század második felére bizony bajos volt reá ismerni” (Magyar Polgár, 1879. november 26). Az említett kritikák bizonyítják, hogy Molnár György megpróbálkozott a kolozsvári színpad díszletének lehetőségeivel, azonban próbálkozásai esetenként rontottak a darab megítélésén. A látványosabb díszletet francia mintára képzelte Molnár, ahogyan ezt látta korábban Egressytől. A nagyobb színpadi tér szükségletét és a víziójelenetek megvalósítását szintén továbbgondolta és saját meglátásában jelenítette meg (M. Császár 1964). Molnár látványelemei csekély visszhangot kaptak a sajtóban. Gyakran említésre sem méltatta a *Magyar Polgár*, annak ellenére, hogy a lap napi szinten közölt színikritikát és ilyen jellegű tudósításokat. A művezető próbálkozásait gyakran *unalmas fogásokként*, vagy akár már megszokott, régóta ismert elemekként említette a sajtó. Gyakran *klasszikus naivitásoknak* bizonyultak, melyek jellemzése: „kétszázados tréfák, melyeknek a maguk virágjában természetesen több értelmük és jelentősebb tendenciájuk van” (Magyar Polgár, 1879. május 27).

A színpadi öltözékek is nagy szerepet játszottak a darabok megítélésében. Mindamellet, hogy ez nem tartozott ekkortájt egy kolozsvári művezető hatóköre alá, a színpadi öltözetek kritikája szintén Molnárra irányult. A *Magyar Polgár* Demidor ruhájára a *Dóra* című előadásból ekképp reagált: „És minő színvegyülék! Világos ruha kávészínű béléssel, -s ehhez egy fehér nyakkendő, amely még vőlegénykorából maradt a nyakán az utolsó felvonásban is. Végre is a kolozsvári színház nem az a hely, ahol a színészeket így öltözve is ki lehet bocsátani a színpadra – egy szalondrámában” (Magyar Polgár, 1879. október 9). A sajtó folytatta megjegyzéseit: „A fentebbi szemrehányás egyéb iránt nemcsak Demidorra szól. A társulat összes drámai férfitagjai között egyetlen egy sincs, aki kifogástalanul tudna öltözködni. A karszemélyzetről nem is szólok, ezek kétszeresen küzdenek a mindennapi élettel, tőlük legfeljebb annyit várunk, hogy *tisztán* jelenjenek meg. A tisztaság a legolcsóbb luxus — s mégis a legszebb. A művezető leszoktathatná a karszemélyzetet arról, hogy olyan impertinens muatrájú bajuszokat és szakállakat ragasszanak” (Magyar Polgár, 1879. október 9). Ebben az esetben tehát a művezető volt a felelős a színpadon bemutatott öltözékekért, hiszen ő volt az előadás koncepciójának megtervezője. Molnár Györgyhöz hasonlóan korábban Egressy Gábornak is meg kellett küzdenie a kisebb színpadok gondjaival, amelyek

nagy részben egy ember vállára zuhantak. Egressy ezekről beszámolt feleségének leveleiben: „mindenkit öltöztetnem festenem igazgatnom kell; sűgő, díszítő, szabó, statisztá minden én egymagam vagyok” (Debreceni—Imre—S. Varga—Szalisznyó 2017).

A művezetői pozíció tehát a rendező, betanító, díszlettervező, repertoárszerkesztő, reklámozói feladat mellett Molnár György esetében a sajtó nézetében kiterjedt a színészek, illetve személyzet ruhatárosi feladatára is. Esetenként a színészek öltözete csökkentette a darab sikerét, illetve a felmutatni kívánt illúziót (Magyar Polgár, 1879. november 5). A *Coriolanus* című előadás pontosan az öltözék miatt veszített eredetiségéből, hiszen a sajtó alapján a főszereplő *sárga magyar magassarkú csizmában* jelent meg, így a rómaiságot felváltani látszott a magyar hagyomány, ezzel is csonkítva a darab sikerét (Magyar Polgár, 1879. november 16).

Korábbi szokásainak megfelelően tehát Molnár György a kolozsvári színpadon is megkísérelte a figyelem látványosságokkal való felkeltését. A korábban már alkalmazott görögtűz a színpadi fény és látványhatások elérésére, illetve a színház falain kívüli plakátozások megjelentek Kolozsváron is, ahogyan korábban a Budai Népszínháznál. A látványosságok nagy port kavartak a reklámhoz nem szokott társadalomban. A *Magyar Polgár*, mely akkorra Molnár újításainak legjelentősebb támadójává vált, külön cikket szentelt *A piros bugyelláris* című előadás reklámtechnikájának: „Molnár leleményessége sok szerencsével rátalált az új ingerlő reklámra: színes, nagy képekkel borította be a szögleteket (...) éppen olyanok, minőket a falusi városokban mutogatnak egy verkli kíséretében, szomorú történeteket illusztrálva vele a ponyva költészete remekírói után” (Magyar Polgár, 1879. június 4). Az idézett szöveg arra enged következtetést, hogy a legújabb nyugat-európai reklámkultúrát, amit a művezető megkísérelt bevonni a kolozsvári társadalom életébe a ponyvai képmutogatók hagyományában értelmezték. A képek, amelyek egy darab jeleneteit ábrázolták nevetség tárgyává váltak az újságban, sőt, ennek meglátása szerint a közönség szemében is: „Lehet képzelni, hogy közönségünk minő lelkesedéssel fogadta e megszegyenítést, melyet Molnár úr ő rajta s a *nemzeti színház* reputációján ejtett. Ez a scandalum *mindenütt*, a legszélesebb körben oly hatást idézett elé, mely komolyan aggaszthatja a színházügy minden barátját; és ha Molnár úr folytatni szándékoznék az efféle komédiás tempókat, biztos lehet abban, hogy a művelt közönséget tökéletesen *elriasztja* az előadásoktól” (Magyar Polgár, 1879. június 4). Molnár megpróbálkozott a populáris képek mellett mechanikusabb ködfátyolképek integrálásával is, azonban kísérleteit nem újításként fogadták, hanem túl populárisnak értelmezték (Szabó-Reznek 2017).

A *Képzelt beteg* előadás reklámozására szintén a plakátolást alkalmazta a művezető: „Szombaton kettős falragaszok jelentették, hogy Moliere híres és

látványos vígjátéka a 'Képzelt beteg' fog színpadra kerülni; még pedig a közjátékokkal együtt, ezek között a doktorrá avatás jelenetével. A hangzatos színpad megtette hatását" (Magyar Polgár, 1879. május 27). Annak ellenére, hogy a színház megtelt, a sajtó mégis *a kis színpadok unalmas fogásainak* nyilvánította ezeket a reklámtechnikákat. A reklámhoz nem szokott kolozsváriaknak egyes állítások szerint Molnár meg kellett magyarázza saját falragaszait, amelyet a *Magyar Polgár* rögtön meg is említ, és ami azt szemlélteti, hogy a közélettől távol állt ez a hagyomány, illetve a köztéri reklám nem épült még be a kultúrába, holott az újságok hátoldala már tartalmazott ajánlásokat, hirdetések (Magyar Polgár, 1879. június 4).

Molnár György Kolozsváron való rendezése alatt számos közönségcsalogató technikát kipróbált, de ezek gyakran jártak kudarccal a sajtó szemében. A *peleskei* nótárius júniusi előadása reklámozásában Molnár *nagybetűs ígéretet* tett, amely szerint a *peleskei* nótárius a fogaskerekű vasúton fog a Svábhegyre menni, azonban ígéretének nem tett eleget, s ez felbőszítette a közönséget (Magyar Polgár, 1879. június 24). Molnár veszített presztízséből, ami a sajtót illette, hiszen a *Magyar Polgár* egyenesen *sarlatánnak* címkézte (Magyar Polgár, 1879. július 10). Az előzetes reklámozás Molnár esetében a korábban látogatott bécsi színházaknál megfigyelt fogás volt, amely során a művezető előkészítette a nézőket az előadásra, a színházi élmény befogadására (Molnár 1879).

Az 1789-es nyári idény alatt számos alkalommal előfordult, hogy a színház viszonylag kevés nézőt vonzott be. Ennek okai közé tartozott, hogy a nyári bérletet egészben kellett kifizetni, amely egy rossz fogásnak bizonyult a színház részéről (Magyar Polgár, 1879. május 25). A sajtó szerint azonban legtöbbször a színházi repertoár volt, amely nagy számban tartalmazott újításokat, eddig nem adott darabokat, amelyeket -saját bevallása szerint- a művezető szerzett a kolozsvári színház számára: „A nyári színházban tegnap a '*Szökő-év*' került a színpadra. Valóban keresve sem lehetett volna alkalmasabb darabot találni arra, hogy üres ház legyen rá, mint éppen ezt. A művezető az ügy érdekében jól tenné, ha nem szoktatná le végképpen a közönséget a színházba járástól” (Magyar Polgár, 1879. május 29). Emellett számos olyan darab került még előadásra emellett, amely a sajtó szerint nem érte el a közönségnél azt, hogy a nyári *séta-időt* a színházban töltse miatta (Magyar Polgár, 1879. május 31). A júniusi hónapot két újdonsággal indította a művezető, amelynek szintén megbuktak, unalmasnak bizonyultak (Magyar Polgár, 1879. június, 4). A június 8-án színpadra vitt *Niniss* megosztotta a közönséget; a közönség harmadának tetszett, kétharmadának nem, ellentétes okok miatt: túl sok ruha volt a szereplőkön vagy éppen túl kevés (Magyar Polgár, 1879. június 10). A *Niniss*t korábban Molnár tanulmányozta a bécsi Károly-színháznál. Elemző tanulmányairól rövid könyvet adott ki *A bécsi színházakról* címen, amelyben szemé-

lyes véleményeit fogalmazza meg a látott színpadi technikák kapcsán. A *Niniss* egyik jelenete, amelyben *fürdői öltözékben* jelenik meg egy idős nő szereplő, visszataszítónak tűnt a nézők számára Bécsben. Molnár ezzel kapcsolatban ellentétes véleményen volt, amely utalhat a művészi fejlődés és a kortárs színpadi reprezentációk irányába való elindulásra. Molnár megjegyzéseiből kikövetkeztethető egyfajta művészetközpontúság, amely a rendezéseiben a darabok olyan reprezentációjaként jelentkezett, amely elsősorban nem a közönség azonnali szórakoztatása, hanem a művészetén keresztül élmény nyújtására irányulhatott.

A színházi felhozatalra jellemző volt az, hogy a színpadra vitt előadások vagy nagyon tetszettek a közönségnek vagy nagyon nem, és általában a premierelőadások, bemutatók arattak kevesebb sikert: „*Tegnap ismét temetés volt színpadunkon. Egy új szörnyet, Ferenczi Alajos 'Új Uchatius'-ának adták meg a végtisztességet. A közönség meglepetve kérdezte egyik a másikatól: mi akar e darab lenni?*” (Magyar Polgár, 1879. október 5). Ezen sikertelen darabok miatt fogalmazta végül meg a *Magyar Polgár* folyóirat, amely végig kísérte Molnár új darabjait a színpadon, azt a kijelentést, miszerint a kolozsvári színpad *minden gyenge kísérletnek nyitva álló* (Magyar Polgár, 1879. október 22).

Annak érdekében, hogy kompenzálja a közönség gyakori hiányát, illetve, hogy úgy a nézőtér, mint a színészek elégedetten távozzanak az előadásról, a művezető bértapsolókat alkalmazott. Ugyanakkor ezzel a sajtó szemében nevetségessé vált, hiszen a fizetett tapsolók csoportja gyerekekből állt, akikkel együtt járt a hangzavar is, és erre gyakran emlékeztette a művezetőt: „Molnár egész klakör-sereget szervezett a színházba. Hogy kedvenceinek 'hivatalos buzdítást' szokott nyújtani minden kiválóbb alkalommal, azt régen tudjuk, (esténként 15-20 tapsoló van, kiosztogatott jegyekkel) nem szólaltunk ellenük fel, mert azt hittük, hogy Molnár magától is rájön, hogy a közönség előtt a *tény ismeretes s már nevetségessé is vált*” (Magyar Polgár, 1879. szeptember 6), „A kisasszonyt a közönség buzdító tapsokkal fogadta, a Molnár úr klakörjei pedig siettek devalválni ezt a sikert azáltal, hogy derűre-borúra zajongtak” (Magyar Polgár, 1879. november 9). A *Coriolanusban* való fellépését követően a Magyar Polgár ismét gúnyos megjegyzéssel illette a színész rendezőt: „Molnár kapott egy koszorút meg egy bokrétát, s kihívták a gyerekek vagy kétezerszer” (Magyar Polgár, 1879. november 16). Az említettek nyomán tehát megfigyelhető, ahogyan Molnár György újabb kísérlete, ami a színházi élet belső rendszerét illeti, nevetségessé vált a kolozsvári sajtó szemében, hiszen a színész felléptekor a taps a sajtó alapján a *szokott helyekről* jött (Magyar Polgár, 1879. november 26).

A Magyar Polgár cikkeiből kiindulva, Molnár Györgynek a közönséghez való hozzáállása érdekes tendenciát mutat. A már említett közönségcsalogató módszerek, illetve a nyújtott színházi élmény arra engednek következtetni,

hogy a művezetőnek fontos volt a közönsége, illetve a színházat próbálta élvezhetőbbé tenni. Ezzel szemben a sajtó folyamatosan azzal vádolta, hogy nem felelt meg a közönség elvárásainak, nem tett eleget ígéreteinek. Úgy építette fel imázsát, mintha Molnár színészként ellent mondott volna annak a közönségcentrikusságnak, amelyet művezetőként képviselt: „Az első felvonás után elkezdett két-három szál ember tapsolni a karzaton és a földszinten a Molnár érdekében. A taps ellen a közönség püsszegéssel válaszolt. Csak a negyedik kísérletre jelent meg Molnár, de nem valami nagy lelkesedéssel legalább olyan savanyú képet vágott a közönség előtt, mintha azt akarná kérdezni: hát ilyen közönségnek prédálom az én művészetemet?” (Magyar Polgár, 1879. október 2). Molnár György és a közönség kapcsolata végül eljutott arra a pontra, hogy valaki, *az a bizonyos páholybélő* néven, *Válasz Molnár úrnak* cím alatt közölt a *Magyar Polgár* lapban egy támadó üzenetet a művezetőhöz: „Valóban nem értem, hogy minek tartja Molnár úr a kolozsvári közönséget! Roppant kevésre becsülheti, ha azt hiszi, hogy a legparasztabb szemfényvesztéssel is túl tud járni az eszén. Igazi ... (hogy is mondjam, hogy ne használjam e szót: impertinencia!) ... igazi vakmerőséggel utal arra, hogy tessék nekem elolvasni a budapesti lapokat s onnan megtudhatom, hogy az ottani színházaknál adott újdonságokat ő is adhatja” (Magyar Polgár, 1879. december 3). Az üzenet a művezető egy korábbi kijelentésére vonatkozott, miszerint a kolozsvári színpad számára ő maga szerezte az új darabokat, amelyekről kiderült, hogy mégsem újak, hiszen korábban már megjelentek a kolozsvári színpadon. Egy másik kijelentés, amelyet támadt az üzenetküldő, az, hogy csak olyan darabokat hozott Molnár, amelyeknek sikere volt más színpadokon is, tehát nem állt fenn a Molnár által hangoztatott exkluzivitás az esetükben. A kolozsvári színpadon előadott új darabokról pedig korábban már kiderült, hogy nem tartoztak a legsikeresebbek közé.

Összegzés

Következtetésképp, Molnár György közönségszínházi ideáljának talán nem sikerült teljesen kiformnia a kolozsvári színháznál, ugyanis az újítások, amelyekkel a művezető megpróbálkozott számos irányból problémákba ütköztek. Az alkalmazott reklámtechnika nem érte el a kívánt hatást, ahogyan a díszletet illető újítások sem, amint azt a sajtó mutatja. Molnár legnagyobb tévedése talán az volt, hogy a természetes helyett mesterséges, bonyolult eszközökhöz fordult, így gyakran élvezhetetlenné tette saját előadásait (Ferenczi 1897). Ezek komoly költségekkel jártak, illetve folyamatos támadásban részesültek a sajtó részéről, amely végül Molnár Györgyöt úgy jellemezte, mint akit csak a színházi szenzációk érdekelnek. (Szász 1930). A koncepcióit úgy tűnt feltétlen rendelkezési szabadsággal vágyott megvalósítani, és emiatt

pedig nem gondolták alkalmasnak egy elsőrangú intézet irányítására (Magyar Polgár, 1879. július 10). A művezetőnek azonban saját elmondásában nem volt akkora autoritása, ahogyan nem volt pénzügyi háttere sem elképzeléseinek teljes megvalósítására. A kolozsvári sajtó, mint az korábban bebizonyosodott, nagy szerepet vállalt a kor színházi életében, így hatalmas befolyása is volt erre. A művezető és a sajtó közti koncepció-ütközésből arra lehet következtetni, hogy a közönséget érdekelték a hírek, botrányok és kritikák, azonban a színpadi újítás és látványosságok még nem épültek be a színház keretébe.

Molnár színházi koncepciói ütköztek a sajtó véleményével, azonban művezetősége alatt számos színész, köztük Pálmay Ilka is, sikeres és központi figurája lett a kor színházi életének (Magyar Polgár, 1879. május 27). Ramazetter Jolán, aki Molnár György művezetősége alatt vált elismert színésznővé, sikeres kapcsolatot ápolt a sajtóval, melynek során a színésznő a közösség érdekeinek próbált megfelelni, így színészi tehetsége pozitív visszhangot kapott (Magyar Polgár, 1879. november 26). Kéler Ilona, aki korábban Szabadkán színészkedett, az igazi sikert szintén Kolozsváron érte el először, 1879-es szerződésével. A sajtó pozitívan említette, olyan színésznőként, aki a közönség egyik kedvencévé vált: „A közönség kedvencét virágzáppal: szebbnél-szebb koszorúk s bokréttákkal árasztotta el s hogy mennyire megérdemelte a kitüntetést, eléggé bizonyítja az, hogy minden felvonás után 7-8-szor hívták ki óriási lelkesedés és tapsvihár mellett” (Hölgyek Lapja, 1879. szeptember 28). E színésznő esete szemlélteti azt, hogy Molnár György színházi ideálja és a Kolozsváron töltött időszaka számos értékes karriert indított el, számos fontos színészt tett láthatóvá a kor színházi életében. A koncepciói pedig arra engednek következtetést, hogy Molnár György átlátta a nemzetközi színházi világot, felismerte a változó igényeket és a változásra nyílt lehetőségeket. Művészi és szakemberi igényességgel látott neki a kolozsvári művezetőségnek, azonban többnyire a színház vezetőségének korrupsztása, a színház felkészületlensége, illetve a közönség újításoktól való távolsága akadályozták a közönségszínház modelljének megvalósítását.

A Budai Népszínháznál és a Kolozsvári Nemzeti Színháznál eltöltött időszak megfigyelése tehát arra engednek következtetést, hogy Molnár György színészi szakemberként kiemelkedő szerepet játszott a magyar színjátszás fejlődésében és a modern színpadi látványosságok meghonosításában. A párizsi színházi kultúra, amely nyugaton hódított Molnárnak köszönhetően vált ismertté a magyar színpadokon, azonban ezt akadályozta a polgárság művészeti szemléletben való visszamaradottsága. Molnár koncepciói bizonyítottan új és később beépülő elemeket tartalmaztak, amelyekkel gazdagította a magyar színjátszást.

Felhasznált irodalom

- Debreczeni Attila, Imre Mihály, S. Varga Pál, Szalisznyó Lilla: „Írjatok a mi tolatokra jön” Egressy Gábor családi levelezése I. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Debreceni Egyetemi Kiadója, Debrecen, 2017.
- Ferenczi Zoltán: A kolozsvári színészet és színház története. Ajtai K. Albert magyar polgár könyvnyomdája, Kolozsvár, 1897.
- M. Császár Edit: Molnár György, a rendező. Színháztudományi Intézet, Bp., 1964.
- Molnár György: A bécsi színházakról. Stein J. M. Kir. Egyetemi Nyomdásznál, Kolozsvár, 1879.
- Molnár György: Az én búcsúm Kolozsvártól. Szerző sajátja, Kolozsvár, 1880.
- Molnár György: Lear király tragédiája és előadásáról. Burger Gusztáv és társa könyvnyomdai műintézetből, Szeged, 1885.
- Szabó-Reznek Eszter: Az arisztokrácia önreprezentációja az erdélyi hivatásos színjátszás centenáriumi ünnepségén. Korall, 2017, 18/69.
- Szász Károly: Molnár György Kolozsvártt. Budapesti Szemle, 219. kötet, 637. szám, 1930.

Felhasznált sajtótermékek

- Fővárosi Lapok, 1864. október 20, 240, 1007.
- Hazánk s a Külföld, 1868. augusztus 20, 34, 543.
- Hölgyek Lapja, 1879. szeptember 28, 39.
- Magyar Polgár, 1879. január 10.
- Magyar Polgár, 1879. január 12.
- Magyar Polgár, 1879. január 15.
- Magyar Polgár, 1879. január 16.
- Magyar Polgár, 1879. május 3.
- Magyar Polgár, 1879. május 6.
- Magyar Polgár, 1879. május 13.
- Magyar Polgár, 1879. május 16.
- Magyar Polgár, 1879. május 23.
- Magyar Polgár, 1879. május 25.
- Magyar Polgár, 1879. május 27.
- Magyar Polgár, 1879. május 29.
- Magyar Polgár, 1879. május 31.
- Magyar Polgár, 1879. június, 4.
- Magyar Polgár, 1879. június 10.
- Magyar Polgár, 1879. június 24.

Magyar Polgár, 1879. július 10.
 Magyar Polgár, 1879. július 18.
 Magyar Polgár, 1879. augusztus 7.
 Magyar Polgár, 1879. augusztus 22.
 Magyar Polgár, 1879. szeptember 6.
 Magyar Polgár, 1879. október 2.
 Magyar Polgár, 1879. október 5.
 Magyar Polgár, 1879. október 9.
 Magyar Polgár, 1879. október 22.
 Magyar Polgár, 1879. november 5.
 Magyar Polgár, 1879. november 9.
 Magyar Polgár, 1879. november 16.
 Magyar Polgár, 1879. november 23.
 Magyar Polgár, 1879. november 26.
 Magyar Polgár, 1879. november 28.
 Magyar Polgár, 1879. december 3.
 Pesti Napló, 1863. augusztus 13.
 Pesti Napló, 1864. május 26.
 Színházi Látcső, 1863. július 18.
 Színházi Látcső, 1863. szeptember 13.
 Színházi Látcső, 1863. december 12.